

kakovom smrtjom bode iz ovoga sveta prešlo. Prva reče: bode po veliki zimi drva cepal, pak bode došla zvir vok pa bode ga pojel, gda bode osemnajst let star. Druga reče: ne bode tak, neg bode soldat, pak naj tam vu zimi vumre. Tretja reče: ne bode tak, neg do dvanajstoga leta naj živi i onda se naj utopi. Onda vele 'se tri: ovo dete naj bode jako dober deček da bodo ga jako radi imeli roditelji i drugi ljudi i naj vu dvanajstem letu vumre. Onda 'se stanejo ove tri žene i odido. Vezda pak bogec veli oni ženi koja je rodila: ja sem videl, došle so Sojenice pak so tak tomu detetu odsodile da, gda bode dvanajst let preteklo, onda se naj utopi, i to se bode dogodilo. I istina, ovi stareši so navek pazili na njega da kam do vode ne dojde, da se ne utopi. Vezda, gda so tak jako pazili i gda je dvanajsto leto došlo, navek je vodo iskal, da se utopi, a ne je našel. A ov deček išel je v školo i 'sako jutro miništruvat vu cirkvo. Ve baš gda je miništrual dojde ova njegova vura da se ima utopiti, pak gda je miništrual stane se i ide doli gde je bila blagoslovljena voda pak porine noter glavo i tak vumre ono isto vuro, koja mu je od Sojenic odsojena bila.

2. Tak so bili jenkrat par ljudih vu jedni šumi, žena i mož. Ovi so si tu gospodarili i žena je bila noseča. Onda se dogodi jen pot, pak dojde k ljudem ovim jeden mesar, pak je rekel jeli bi tu pri njih stana dobiti mogel. Oni mu velijo: a zakaj ne? morete tu v zadnji hiži spat. Po noči porodi ova žena jedno dete, a vu zadnjo hižo tam, gde je mesar spal dojde tri belooblečene ženske, pak 'saka je imela v roki svečo, a to so bile Sojenice. Prva veli: no, kaj bo ovo dete? naj bo soldat. Druga veli: ne, sestrice, naj bode obešeno. Tretja veli: a ja, sestrici, ne bo niti tak, neg ovoga mesara, koj tu leži, žena ima baš vezda jedno puco, z onom se naj ov siromak oženi, kajti je ona bogata. Onda velijo 'se na to: no, tak naj bode tak, sestrici. A onda so odišle, a mesar je čul taj spomenek pak ide vu prvo hižo, pak zeme dete pak dene ga vu torbo pak odide. On ide ide 'se dalje i dalje pak dojde v jedno veliko šumo pak nabodne dete na jeden hrast, neg sreča, da je ga vbol med canjke, pak odide. Zaran vu jutro dojde grofov jager vu šumo a psi počno lajati. On si misli: kaj je to? Ide bliže, pokne 's puške, ne je zgodil. Ide 'se bliže i bliže, vidi jedno dete; zeme ga dimo pak ga dá grofu, a grof mu dá ime Najdenik, a svojemu sinu dá ime Karel. Onda su se skup vu školi učili šest let, pak je Najdenik vavek bil boljši od grofovoga sina. Onda jedenkrat preda celo gospodarstvo grof Najdeniku a njegov sin je se oženil vu drugo grofijo. Onda dojde on mesar k njemu, pak ga je prepoznal, pak mu veli da bo vole kupil, da bo pol platil a pol ne, pak mu je dal jedno pismo, pak je rekel, da naj dá ovo pismo njegovu ženi gda pojde v lov. On je išel v lov, pak dá lista materi, mati ga prečteje pak ga pokaže kčeri a kči Najdeniku, a nutri je stalo da naj Najdenika vubijo, pak naj onda skrijo vu pivnico pod lagev. Onda mu pokažo drugi pot po kojem naj ide, da ga ne dostigne mesar. On dojde dimo, pove grofu, grof dá mahom prijeti mesara pak prosoditi. Onda se je oženil s kčerjom njegovom, i dal je gosti, i ja sem pil i jel i još mi je vezda jezik moker.

3. Jedenkrat je došel jeden bogec k jedni hiži spat. Onde se je baš jedno dete narodilo. Taj bogec je spal na klupi i došle su Sujenice, pak su mu odsudile da, gda bu dvajsti let star, onda se bude oženil i da ga bude onda vuk pojel. I tak se je dogodilo. Za dvajsti let došel je bogec drugi put k oni hiži i baš su gosti bile. Onda je počel pripovedati, kaj se bude ž njimi dogodilo, da ga bude vuk još on dan pojel. Onda su se ljudi splašili in navek su za njim išli kam god je on išel. Na večer pak, 'da su išli spat, dojde v zadnju hižu; postal je iz sveče vuk i ga je zagutil.

M. Kračmanov.

Národne povestice.

V „Novicah“ smo brali enkrat národno povest o „jelenškem zelji.“ Tudi jez sem slišal v svojem rojstnem kraji večkrat pripovedati od dveh zeliš, kar hočem tukaj priobčiti. Take pravlice so nam žive priče nekdanjih vraž, in za tega voljo nam zanimive.

Pervo teh zeliš je vsem dobro znana praprot. Pripoveduje se, da na kresni večer od enajste do dvanajste ure praprot cvetè in že prec v tisti uri seme zarodí. Kdor tega semena dobi in ga pri sebi ima, razume, kaj se živina med seboj pogovarja. — Bil je nekdanj hlapec, ki je praprotovega semena dobil in potem šel v volovsk hlev spat. Ponoči je slišal, ko je vol svojemu tovaršu rekel: „Škoda je, da bo jutro najni dobri gospodar umerl; zelen pajk mu bo pri jedi s stropa v žlivo padel, on ga bo pojedel in zato umerl.“ Drugi dan sedí hlapec zraven gospodarja in gleda in gleda, kdaj se bo pajk gospodarju v žljico spustil. Kmalu res pade pajk gospodarju v žljico, hlapec mu pa to pové in ga tako smerti reši.

Drugo zeliše je neka korenina, ki nima, kar sem jez slišal, nobenega lastnega imena. Korenina ta ima prečudno lastnost, da železo, če se ga dotakne, berž odneha. Silno težko je take korenine dobiti, ker jo le nekteri ptiči poznajo. — Živel je njega dni tat, ki je imel prečudno korenino, s katero je vsake še tako okovane vrata lahko odperl. Kamor se je ž njo dotaknil, je berž železo odskočilo. Korenino tako je pa dobil tako-le. Šel je v gojzd in je najdel votel štor, v katerem so žolne mlade imele. Zabil je štor od zgoraj z železnimi žebli, da žolne niso mogle priti do mladičev. Sedaj je stara ptica priletela in v kljunu prinesla korenino; kakor hitro se je ž njo dotaknila žebeljev, so berž odleteli. Ker pa ptič take korenine drugam ne verže, kakor v ogenj, je pogernil rudeč robec na tla, in ptica je korenino v robec vergla misleča, da je ogenj. Tako je tat korenino dobil.

A. Umek.

Ozir po domačii.

Ker ste v 16. listu letošnjih „Novic“ omenili v životopisu slavnega Jožefa Ressel-na dolenske grajšine „Pleterje“, imenovane po nemško „Pletterjah“, kjer je rajni Ressel za gojzdnarskega agenta služil, dovolite mi, iz okolic te meni dobro znane grajšine kaj povedati.

Pleterje so velika grajšina na Dolenskem, v Šent-Jernejski fari, kantona Kostajnevškega. Stojí ta grajšina tik Gorijancov (Uskokengebirge), kjer leži njeni nezmerno velik gojzd, kjer gnijó silno stare drevésa, ki jih ne more človeška moč iz gojzda strebiti, kjer se Kranjec in Vlah (Horvat) po bratovsko menita, in si sedé na deblih starih bukev (Buchen) pri čutarici dobrega vina vživaje mastno slanino pripovedujeta stare pravlice tega kraja: „od kervavega kamena“, kateri se dan današnji verh Gorijancov še vidi, kjer so naši ajdovski starši mladenča in devico darovali: dalej od „jezera“, ktero ima biti verh te gore, pa hvala Bogu! namesti jezera stojí le luža na tistem kraji, kjer si ljudje domišljujejo veliko nevarno vodo; še več vesta Vlah in Kranjec povedati od sv. Miklavža, ki ima na Gorijancih staro poderto cerkev; turn in ozidje slabo še stojí, pa brez altarja in brez druge oprave cerkvene. Od te cerkve govori stara Šent-Jernejska pesem, ki jo hočem temu spisu priložiti, tako le:

Pojdeš z manoj na Gorijance,

Vidil boš pečene jance;

Tam se svet Miklavž časti,

Vlah pa Kranjca pogosti.

To je južna okolica grajšine Pleterske, nezmerno velik gojzd in hrib (po besedi sedajnega gojzdnarja meri ta hosta 4890 oralov); pa zraven tega gojzda ima grajšina Pleterje res lepe posestva: 10 velicij gruntov njiv, več travnikov; en sam travnik dá vsako leto čez 500 velicij vóz sená;

tudi nograde ima v nar boljsem kraji. Toda žali Bog! nemila osoda je tukaj gospodovala. Utemelili so to grajšino menihi Kartuzijani, sinovi sv. Brunona; za njimi so jo prevzeli in dobro oskerbovali Jezuiti, — al preteklo 18. stoletje je pregnalo prebivavce, blagor in srečo te grajšine. Po pregnanstvu Jezuitov je postala grajšina last šolskega zaklada; v poslednjih letih je bila prodana, njeni sedanji posestnik je baron Borš. Cerkev te grajšine še stoji, pa lepa je mogla biti, v gotiški snovi izdelana, iz rezanega kamna izzidana, visoka in veličastna, zdaj jo ima gojzdnar za svojo dervarnico; — grajšina sama je tolika da ne podertija, strehe že kimajo; vse oznanuje žalost in minljivost sveta.

O „Glasniku“ kaj.

†). — Kar nam je „slovenska Bčela“ po nemarnosti zaspala, je vsak omikan Slovenec pogrešal beletrističnega lista. Tej potrebi zadostiti, se je mnogokrat med prijatli slovenskega slovstva želja razodela, da bi prevzel umen in kritično omikan mož težavni posel na svoje rame.

Pa od leta do leta se je le govorilo o potrebi — in ni ga bilo pod belim solncem, da bi se bil lotil dela.

Res jih je mnogo med nami, ki vsaki stvari zavidajo, v vsaki reči hočejo sebičnost in dobiček, ali vsaj zalego teh čudnih muh viditi; pa, pustimo jim prav, ker ti možje pričajo ravno s tem, da sebe kaj dobro poznajo, in da po sebi kožuh merijo. Pa hvala Bogu, krokarji te baže niso nič opravili in ne bodo, dokler bo večina Slovincov razumna in poštena — hvala Bogu, pravim, ker od pervega dne t. l. je začel izdajati mnogozaslužni in znani pisatelj gosp. Anton Janežič list z napisom: „Glasnik za literaturo in umetnost“, ki izhaja v Celovcu vsak mesec na dveh polah v osmerki.

Oznanovale so uže „Novice“ Slovencom novorojeni list, ter klicale, naj bi pripomogel vsak po svoji moči — naj bi se naročili domoljubi, da bo mogoče gosp. vredniku toliko potrebni list izdajati. In res, ni bil glas vpijočega v puščavi. Oglasilo se je koj toliko naročnikov, da je mogoče, da list vsak mesec enkrat izhaja. Se vé, da je tudi mnogo tacih, katerim se z nobeno rečjo ne ugodí; katerim je vse prebožje ali vse preposvetno; katerim druga suknja ne dopade kakor taka, ki komaj stražnico pokrije, in drugim jo more krojač narediti na štrupne!

Istina je, kar pravi Lessing: „Man hat keinen Geschmack, wenn man nur einen einseitigen Geschmack hat; —“

Težko je res vsem vstreči. Kar pa zadeva sestavke „Glasnika“, je en glas vseh, ki so jih čitali, da jim dopadejo od kraja do konca. V mnogih časnikih so hvalili uže „Glasnik“ učeni možje na pr.: v Wiener, Klagenfurter in Triester Zeitung, v „Kritische Blätter für Literatur und Kunst, Prag“ naš rojak gosp. dr. Klun kaj pohvalno govori o „Glasniku.“ Med drugimi hvali posebno prozo gosp. Fr. Levstik-a.

S tem pa nočem reči, da je vse izverstno, kar smo v „Glasniku“ do zdaj čitali — saj smo še komaj začeli obdelovati polje literarno — zato naj ne jemlje v zlo noben slovenskemu pisatelju, ako jo včasih prav po nemški zarobi, in morda ravno takrat, ko misli naj bolj slovenski biti! Zato je „Glasnik“, kakor se vidi, si tudi pravi pot izvolil, ki nam je zlo neznan, pa toliko potrebniji, namreč pot kritike.

Nikar si misliti, da je kritika le psovanje in obrekovanje — gotovo je, da, kakor ni mogoče nobeni umetnosti brez zdrave kritike le na srednjo stopnjo popolnosti priti, da tam, kjer kritike ni, še začetek nobene umetnije ni.

Tudi o tej reči misli, žali bože! večina naših pisarjev in nepisarjev: „naj bo senó ali slama, da je le polna jama!“

Kaj mislite, kakošne bi bile „Novice“, ako bi njih gosp. vrednik ne imel vedno noža kritičnega ostro nabrušenega? Šušmarija bi bilo vse, kakor mora vse biti, kjer

ni kritike. Zato Slovinci, ne bojimo se kritike, temuč prosimo vse svetnike, da naj nam sprosijo pri Bogu zraven vsega dobrega tudi košček kritike!

Pa po čem pretresovati, kaj ta ali uni misli — nadjamo se, da vsak spozna, kako potreben da nam je beletristični list. „Novice“ so res prijazno podpirale vedno in še podpirajo beletristiko; ali njih glavni namen ni, pečati se s to rečjo, posebno, kar se je politični del mnogo izširil.

Vsak bere zraven koristnega tudi rad kaj mikavnega, razveseljivega. In vprašam vas, Slovinci! ali ni nekoliko predolgo prebirati dve poli cel mesec? Ali bi ne bilo dobro, da bi „Glasnik“ vsaj dvakrat v mesecu izhajal? Zato, bratje! ako ni omika, ako ni domoljubje bela vrana med nami, pristopite, položite vsaj ta beli vinar na altar domovine, ker pomagano ji je, ako si sami sebi pomagate, omikana bo le, ako se vi omikate.

Pristopite še novi naročniki, da bo mogoče gotovo zaupa vrednemu gospodu Antonu Janežič-u vsaj dvakrat v mesecu list izdajati. — Bistrih glavíc nam ne manjka; zato tisti, ki ne delate z glavo, pomagajte vsaj z mošnjo! *)

Jezikoslovna drobtinica.

Dráge „Novice“! ve se za čistost našega jezika že čez 15 let potegujete in napak razumljene zapopadke lepo pojasnujete; dajte tudi, da glagol ponikniti, ako bi v našem slovníku mesto dobiti utegníl, ne bode s krivim zamom zaznamenovan, kakor ga je Vuk v svojem slovníku, natisnjenem v Beču 1852, na strani prvi 540 od zgor doli šesta beseda zaznamoval: „ponikniti, aufsprossen!“ Vendar pod številko 2 mu ni jasno, ker sam navaja izgled: „Svi junaki nikom ponikoše“, to je, „ukočiše se kao da su iz zemlje izniknili (?) ili oboriše glave k zemlji (?)“ —

Zadnji zapopadek je pravi, ne pa prvi.

Mi Beli Kranjci pravimo: ninkniti, iznikniti aufsprossen; ponikniti pa pomenuje ravno temu nasproti. Žito na njivi predolgo puščeno rado ponikne, kakor ajda i. t. d., to je, se v zemljo poobesi, spet v-njo leze. Od tod, ponikve, kjer se voda v zemljo pogrezuje in pod zemljo naprej svoj tek ínta. Mi pravimo tudi radi: „sonce je poniknilo“, to je, za goro šlo. Kobe.

Lupína in jedro.

Basen; — če hočete pa tudi kos resnice.

Jesén se je napovedovala in vročina je že odjenjevala. Tudi vihárji so začeli že od severja napovedovati se, čeravno ne z vso močjó, pa vendar so poskušali, ali bi se ne dala kaka južna rastljinica ugonobiti.

Na orehovem drevésu visí malo malo oreškov v zelenih lupinah. Séverček pihne in — orešek leží na tléh.

Memo gredé najdejo fantički zeleni plod — obsojenčka nemile osode — in planejo pohlepni nad-nj. „Jez ga bom!“ kričí ta; — „Moj bo!“ kričí drugi, — „Vseh mora biti!“ kričé vsi. — Tako se pričkajo, zrvsajo in raztaptajo lupino v drobne koščke, z njo pa tudi — jedro!

Abotni otroci se pulijo za koščke grenke lupine, — umni možje pa védo, da je jedro žlahno in več od grenke lupíne. Fr. Malavašič.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca. Tukajšna hranilnica ima namen, v majnih štajerskih mestih podružnice napraviti. — Tudi v Gradcu bodo napravili kupčijsko akademijo po izgledu Dunajske in Peštanske.

*) Poslednji list „Glasnika“ že naznanuje, da bode izhajal dvakrat na mesec. Vred.